

‘Digitalisering mag niet tot een robotnotaris leiden’

Steeds meer rechtshandelingen kunnen via nieuwe technologieën worden afgehandeld. Wat betekent dit voor de toegevoegde waarde van de juridische beroepsgroepen? Die vraag stond centraal tijdens de Juridische Poort die 9 oktober plaatsvond in Nieuwspoor in Den Haag.

TEKST Peter Steeman | BEELD Truus van Gog

De aanleiding voor deze vijfde Juridische Poort is het WODC-rapport uit 2016 over de toekomst van juridische beroepen. Technologische ontwikkelingen zullen de toegang tot juridische diensten meer betaalbaar en bereikbaar, sneller en simpeler kunnen maken. Voor de overheid maar ook voor de beroepsgroepen als actoren in het rechtsbestel is het de vraag hoe ze willen inspelen op die ontwikkelingen en hoe zij de kernwaarden van het rechtsbestel kunnen waarborgen.

ALERT

De inleiding waarmee hoogleraar executie- en beslagrecht Ton Jongbloed de bijeenkomst opent, is gevuld met voorbeelden van vernieuwing die juristen voor uitdagingen stellen. Een deurwaarder mag voor een beslaglegging door het raam naar binnen kijken. Mag dat ook met een drone op de derde verdieping? En kan er ook beslag gelegd worden op bitcoins? De notaris kan alleen innoveren als de wetgever hem die ruimte biedt, denkt Jongbloed. ‘Rechtszekerheid staat voorop. Daarom zal de notaris nooit vooroplopen met vernieuwingen.’ Het is een observatie waar

Nick van Buitenen, voorzitter van de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) in zijn voordracht direct op reageert. ‘We zijn als beroepsgroep juist zeer alert op nieuwe ontwikkelingen. Onze rol verandert. Internetveilingen hebben een hoge vlucht genomen. De klant gaat meer zelf doen. De HEMA-notaris is er een voorbeeld van. Van blockchain wordt gezegd dat het de doodsteek is voor banken, maar ook voor notarissen. Ik denk dat blockchain eerder een onderdeel wordt van ons werk. Onze rol omvat immers meer dan alleen het vastleggen van afspraken. De notaris stelt de identiteit vast van partijen, maar ook de wilsbekwaamheid bij een rechtshandeling. Bij de overdracht van aandelen kijkt hij naar de actuele balans van de onderneming. Die poortwachtersfunctie zullen we ook in de toekomst blijven vervullen. Er is nog steeds vraag naar een *trusted advisor*: iemand die de gewone man door nieuwe blockchain-toepassingen heen loodst.’

SOMBER

Wilbert van der Dunk, voorzitter van de Koninklijke Beroepsorganisatie voor Gerechtsdeurwaarders (KBvG), schetst een somber beeld van de rol die de overheid speelt bij innovatieve ontwikkelingen. ‘Het ontbreekt

aan samenhang. Digitale exploten zijn er sinds de Wet elektronische bekendmaking dat in 2009 mogelijk maakte. Niet langer hoeven uittreksels van exploten in kranten te worden gepubliceerd om personen zonder vaste woon- of verblijfplaats op te roepen voor de rechter te verschijnen. Je zou verwachten dat het een hoge vlucht neemt, maar het is niet zo. Maar weinig partijen maken er gebruik van. De Belastingdienst en het UWV zien er geen brood in. Het Digitaal beslagregister (DBR), waarin beslagen worden bijgeschreven, is een mooi voorbeeld van innovatie. Het register is voor 500.000 euro in een paar maanden gebouwd. De meerwaarde van het DBR – voorkomen dat onnodig proceskosten worden gemaakt – komt pas tot zijn recht als alle beslagen erin staan, maar de overheid wil er pas in 2019 mee beginnen. De Verwijsindex Schuldhulpverlening (VISH) hebben we ontwikkeld zodat een gerechtsdeurwaarder ziet of iemand in een schuldhulptraject zit. In dat geval kan de deurwaarder adviseren om invordering te stoppen. Iemand met een schuldenproblematiek heeft geen deurwaarder nodig, maar hulpverlening. Dat is maatschappelijk zeer relevant, maar ook hier missen we de steun van de overheid. De aansluiting van de overheid op VISH is heel vrijblijvend.

Van onder naar boven:
Ton Jongbloed
Wilbert van der Donk
Nick van Buitenen
Selinde Box-Boom

Wat ontbreekt, is een regierol. De overheid zou juist een aanjagende functie moeten hebben.'

MENSELIJKE MAAT

De discussie komt op gang wanneer Selinde Box-Boom, programmamanager KEI (Kwaliteit en Innovatie rechtspraak) van de Raad voor de Rechtspraak, een ander dilemma aansnijdt. 'De digitalisering maakt de toegang eenvoudiger, maar niet de wetgeving. Het is de vraag of je de burger niet tekortdoet als je hem zonder begeleiding in een rechtssysteem loslaat. Digitalisering mag niet tot een

'Wat ontbreekt, is een regierol. De overheid zou juist een aanjagende functie moeten hebben'

robotrechter of robotnotaris leiden.' Van Buitenen is het met die stelling eens. 'In het WODC-rapport wordt een oproep gedaan om de digitale mogelijkheden te onderzoeken, maar wat ontbreekt, is een oordeel over het verdwijnen van de menselijke maat door nieuwe technologie als blockchain.' Die uitspraak krijgt respons uit het publiek. 'U spreekt over de menselijke maat, maar over wie hebt u het dan eigenlijk?' vraagt een van de aanwezigen. 'Sommige mensen verdienen compassie, maar over pakweg tien jaar kunnen de meeste Nederlandse burgers prima overweg met digitalisering. Dan is een digitale benadering van het juridische systeem de meest logische weg.' Van Buitenen is het met hem eens. 'Die slag maken we ook. Digitale akten komen er. We zijn nu al bezig met het digitaliseren van de vastgoedketen. Zo zijn er meer voorbeelden van projecten die we zelf initiëren en binnen budget opleveren. Met digitale systemen help je de klant, maar de complexiteit van een akte kan je niet via een menustructuur ontsluiten. Daarom blijf je als notaris altijd bezig met *Belehrung*.'

VURIG VOORSTANDER

Een aantal sprekers legt de bal tijdens de Juridische Poort nadrukkelijk bij de overheid.

Kamerlid Chris van Dam, CDA-Tweede Kamerlid en woordvoerder Veiligheid en Justitie, kon niet aanwezig zijn bij de discussie, maar wil desgevraagd wel zijn visie geven op het vraagstuk van digitalisering binnen de juridische beroepen. De notaris is voor hem geen pion die kan worden geofferd omdat voortschrijdende innovatie de functie overbodig maakt. 'Het is onzinnig om de mogelijkheden van technologie te negeren, maar als prijsvechters voor disruptie zorgen, zal ik mij hard maken voor de notaris. Hij hoort in het rijtje van huisarts en dominee.

Ik was lid van de parlementaire ondervragingscommissie Fiscale constructies die werd ingesteld naar aanleiding van de Panama Papers. Wat mij tijdens die verhoren opviel, is dat het met het toezicht op rechtspersonen best wel mager is gesteld. Ik ben een vurig voorstander van een notaris die zich een oordeel vormt over de burgers die hij voor zich heeft. Wordt een huis verkocht of alleen maar zo snel mogelijk van eigenaar gewisseld? Wat is de intentie van iemand die met een ouder persoon naar de notaris gaat om een testament te wijzigen? Er is een enorm publiek belang mee gediend om te weten of iets klopt. Als je belangrijke beslissingen alleen door een technische bril bekijkt, ga je naar een maatschappij die misschien wel wetmatig is, maar niet rechtmatig.' ■

De Juridische Poort is een discussieplatform voor beleidsmakers, besluitvormers, media, publiek en juridische experts. Het is een initiatief van de KNB en de KBvG.